

Комунальний заклад
“Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека імені О. М. Горького”
Запорізької обласної ради

**СІЛЬСЬКА БІБЛІОТЕКА:
ТРАДИЦІЇ, НОВАЦІЇ, МАЙСТЕРНІСТЬ**
Збірник статей

Запоріжжя 2012

УДК 027.52(477.64)

ББК 78.34(4 Укр. – 4 Зап)751.34

С36

Сільська бібліотека : традиції, новації, майстерність: збірник статей / уклад. Л. Мажара, О. Літвак. – Запоріжжя : RVG, 2012. – 20 с.

Видання «Сільська бібліотека: традиції, новації, майстерність» містить аналіз діяльності сільських бібліотек Запорізької області за період 2009 - 2011 рр. і статті з досвіду роботи окремих сільських книгозбірень.

Збірник призначений керівникам бібліотечних закладів області, сільським бібліотекарям та всім, хто цікавиться питаннями розвитку бібліотечної справи в регіоні.

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ БІБЛІОТЕК ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

(2009 - 2011 рр.)

Олена Літвак, провідний методист науково-методичного відділу Запорізької ОУНБ ім. О. М. Горького

Серед усіх закладів культури сільська бібліотека найбільш наближена до місцевої громади і залишається доступною та безкоштовною установою. Вона є територією духовності та знань, першим помічником в освіті, професійному становленні, організації дозвілля населення.

Слід зазначити, що відмінність соціально-економічних умов розвитку міста і села обумовлює відсутність рівних можливостей їх мешканців у доступі до інформаційних джерел, комп'ютерних технологій, освітянських, професійних програм, правових ресурсів тощо. Насамперед це негативно впливає на верстви населення, що потребують особливої уваги: дітей, молодь, соціально незахищені категорії, людей з фізичними вадами. І сьогодні перспективи розвитку сільських бібліотек пов'язані з поєднанням функцій традиційної бібліотеки та сучасного інформаційного центру

У Запорізькій області на початок 2012 року діяло 378 сільських бібліотек, що становить 74 % всієї загальнодоступної бібліотечної мережі регіону.

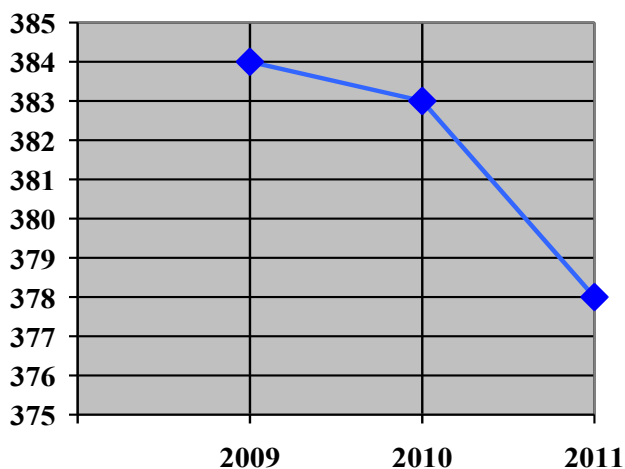
Зважаючи на умови розселення (низька щільність сільського населення, невелика заселеність, віддаленість деяких сіл), оптимізація бібліотечної мережі на основі діючих соціальних нормативів розміщення бібліотек залишалася проблематичною. Середній рівень охоплення сільських поселень стаціонарними бібліотеками невеликий – 41,3 % сіл. При цьому майже всі села з кількістю населення 500 і більше осіб, мають стаціонарні бібліотеки. Виняток складають с. Богатирівка Вільнянського району (проживає 1350 жителів) та с. Сонячне Запорізького району (609 жителів). Слід звернути увагу на те, що на території Дружелюбівської та Любимівської сільських рад Вільнянського району та Сонячної сільради Запорізького району стаціонарні бібліотеки відсутні, а кількість населення відповідно складає 1447, 989 та 1537 осіб.

Для організації бібліотечного обслуговування невеликих сіл використовуються нестаціонарні форми, перш за все, бібліотечні пункти (всього їх 142). Саме вони дають змогу надавати бібліотечні послуги у 15,5 % населених пунктів області. Така форма обслуговування, як книгоношення, переважає у Мелітопольському, Василівському, Веселівському районах. Таким чином, усіма переліченими формами бібліотечного обслуговування охоплено близько 62 % сіл області.

Крім цього, жителі 111 невеликих сіл користуються послугами бібліотек сусідніх сільських поселень, розташованих на відстані в 1-3 км. Одночасно, в нашій області є значна кількість населених пунктів (209), які розташовані за 4-10 км від стаціонарної бібліотеки, а для

58 поселень відстань до стаціонарної бібліотеки перевищує 10 км. Організація бібліотечного обслуговування цих населених пунктів залишається невирішеною проблемою.

Кількість сільських бібліотек зменшується і за останні три роки (2009-2011 рр.) скоротилася на 6 одиниць (мал. 1).

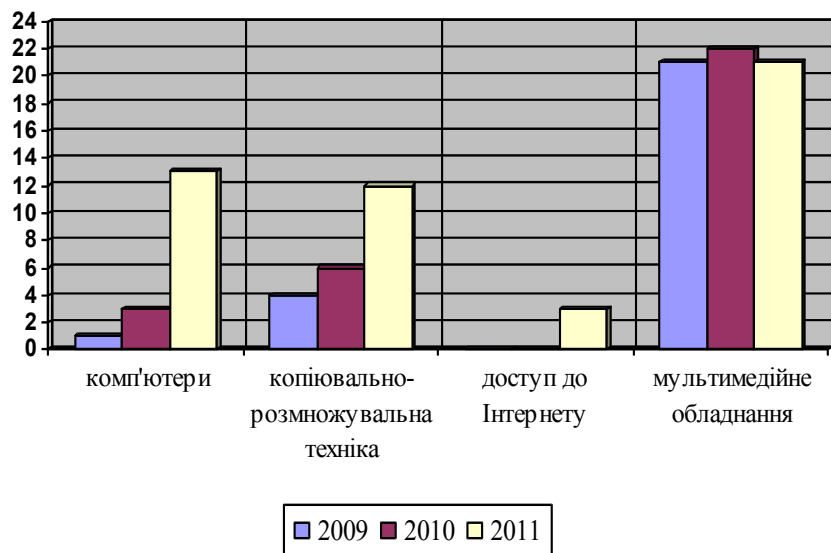

Мал. 1 Мережа сільських бібліотек Запорізької області у 2009-2011 рр.

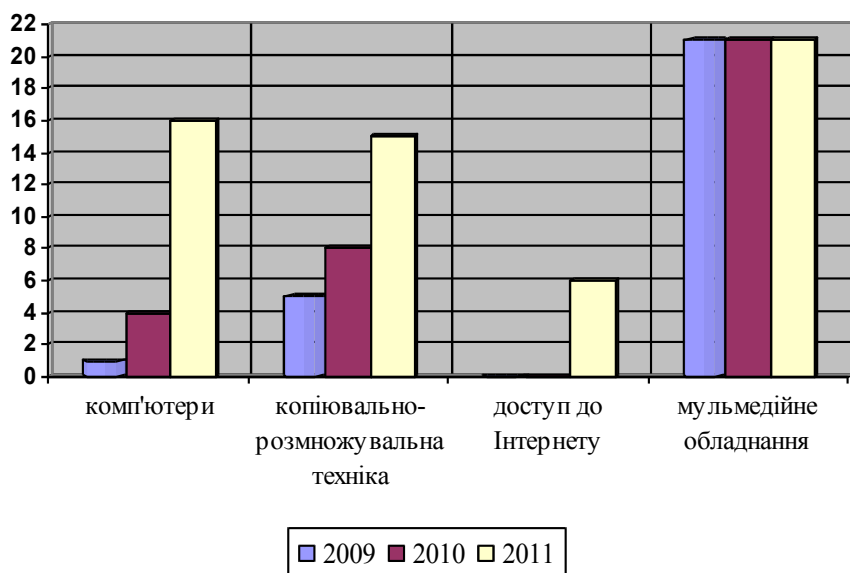
Найбільше скорочення сільських бібліотек відбулося у Кам'янсько-Дніпровському районі (5 бібліотек). Воно пояснюється зменшенням чисельності населення і проблемами фінансування бібліотечних закладів, розташованих на території однієї сільської ради. В останньому випадку місцеві органи самоврядування намагаються закрити або об'єднати книгозбірні.

Слід зазначити, що майже 73 % сільських бібліотек перебувають у складі централізованих бібліотечних систем (ЦБС). Однозначну оцінку процесу децентралізації дати складно, врешті решт, і ті заклади, що вийшли з ЦБС, і ті, що залишились, однаково потерпають, але незахищеність самостійних книгозбірень позбавляє їх зовнішньої підтримки у скрутні періоди.

Можливості сільських бібліотек певним чином визначає їх матеріально-технічне забезпечення. Капітального ремонту потребує кожна шоста бібліотека, поточного ремонту – 173 сільські книгозбірні (45 %); телефонізовано лише 13 % сільських бібліотек, а опалюється - 29 відсотків. У 2009 році комп'ютер мала лише одна бібліотека, а у 2011 р. – вже 13. Це книгозбірні Великобілозерського, Запорізького, Мелітопольського, Приазовського, Приморського, Новомиколаївського та Чернігівського районів. Електронну пошту та доступ до Інтернету мають 3 сільські бібліотеки. За останні три роки кількість комп'ютерів у сільських бібліотеках зростає до 16. Таке збільшення відбулося завдяки реалізації проекту міжнародної технічної допомоги “Глобальні бібліотеки “Бібліоміст - Україна” (мал. 2, 3).

Мал. 2 Кількість сільських бібліотек Запорізької області, що мають технічні засоби

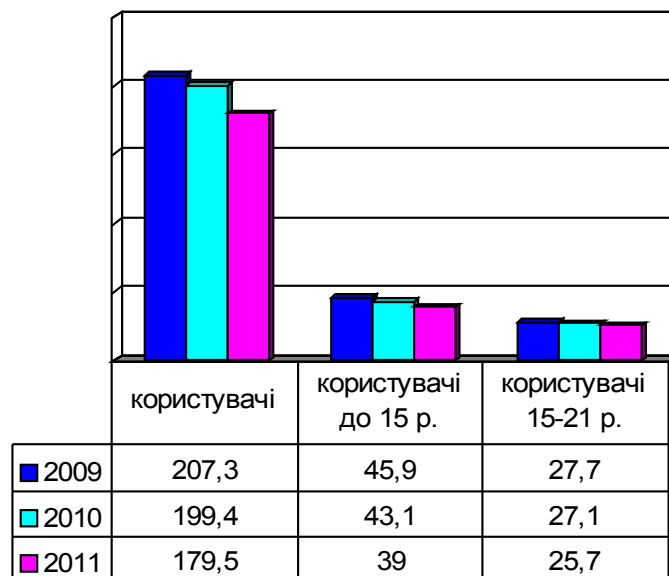
Мал. 3 Кількість технічних засобів у сільських бібліотеках Запорізької області

Мультимедійне обладнання мають 6 % бібліотек. На жаль, у більшості книгозбірень це техніка застарілих моделей.

В структурі сільських бібліотечних закладів практично відсутні читальні зали, що підтверджують незначні розбіжності у порівнянні кількості користувачів за єдиною реєстраційною картотекою (ЄРК) та числа обслужених користувачів протягом року: у 2011 році їх було, відповідно, 179,5 і 174,1 тис. осіб.

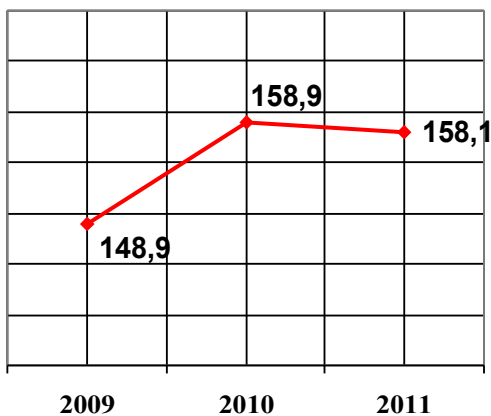
Слід зазначити, що майже кожен другий житель села відвідує місцеву бібліотеку, проте останнім часом спостерігається тенденція до скорочення чисельності користувачів, як за ЄРК, так і за кількістю обслужених. Таке зменшення показників можна пояснити несприятливою демографічною ситуацією в регіоні, зменшенням інтересу до читання, фінансовою

неспроможністю бібліотек якісно забезпечувати інформаційні потреби користувачів. У цілому кількість читачів за останні три роки (2009 - 2011 рр.) зменшилася на 28 тис. осіб. Контент форм статистичної звітності обмежує аналіз складу користувачів бібліотек за виключенням інформації щодо груп відвідувачів за віковою ознакою. На жаль, сільські бібліотеки переважної більшості районів втрачають читачів віком до 15 років. Якщо в 2009 році ця група становила 45,9 тис. осіб, то в 2011 році їх налічувалося вже 39,0 тисяч. Спостерігається тенденція до зменшення числа користувачів від 15 до 21 року, їх кількість за останні роки зменшилася на 2 тис. осіб (мал.4).

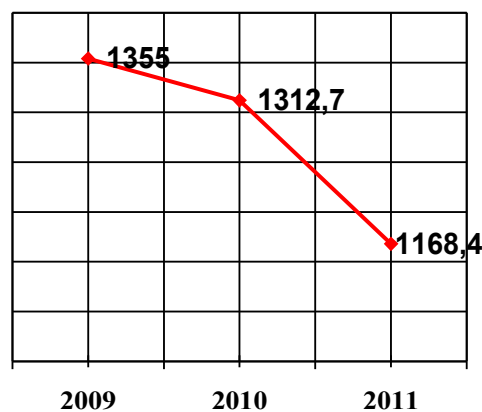

Мал. 4 Користувачі сільських бібліотек Запорізької області у 2009 – 2011 рр. (тис. осіб)

Крім цього, за останні роки показник відвідуваності сільських книгозбірень зменшився на 187 тисяч. У середньому один користувач відвідує бібліотеку 7 разів на рік (мал. 5). Привертає увагу зростання відвідувань масових заходів, число яких становить в середньому 14% від загальної кількості відвідувань. Так, у 2009 р. у масових заходах бібліотеки взяли участь 149 тис. осіб, а у 2011 р. – 158 тис. (мал. 6).

Мал. 5 Відвідуваність сільських бібліотек

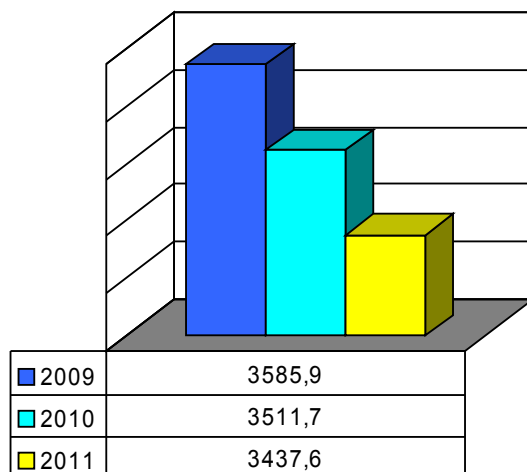

Мал. 6 Відвідування масових заходів у бібліотеках

Саме активна соціокультурна діяльність, участь у загальних сільських заходах дозволяє зберегти контингент користувачів та підтримати позитивний імідж сільської бібліотеки.

На 01.01.2012 сукупний фонд сільських бібліотек Запорізької області становив 3 млн. 438 тис. примірників. З них 95,7% – книги, 4,1% – періодика, 0,02% – аудіовізуальні видання. На жаль, серед документних ресурсів відсутні видання на електронних носіях.

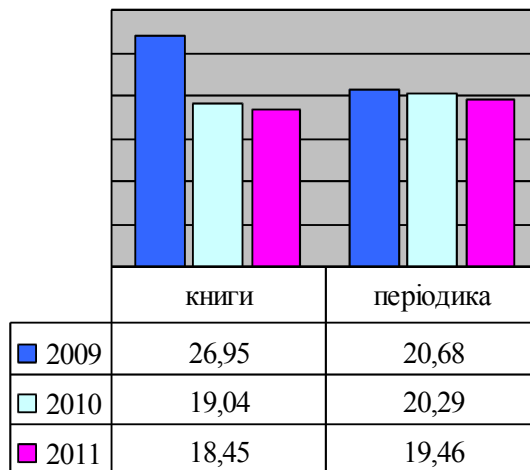
Обсяги бібліотечних фондів щороку зменшуються. Так, різниця між обсягами 2009 і 2011 років становить 148 тис. примірників (мал.7).

Мал. 7 Бібліотечний фонд сільських бібліотек Запорізької області у 2009 – 2011 рр.
(тис. прим.)

Через відсутність системного фінансування оновлення фондів перебуває на дуже низькому рівні, бібліотеки часто-густо перетворюються на склади застарілої літератури і не відповідають очікуванням користувачів, які хочуть бачити книгозбірню сучасним інформаційним центром. Регіональна політика в галузі бібліотечної справи не містить дієвого механізму формування документних ресурсів сільських публічних бібліотек: у кращому випадку із місцевих бюджетів виділяються кошти на передплату 2-3 газет, книги здебільшого залишаються поза увагою. Якщо у 2009 році сільські книгозбірні поповнилися на 27 тис. примірників, то в 2011 – лише на 18,5 тис. (мал.8), тобто кожен читач отримав 0,1 частину нової книги.

Більшу половину всіх надходжень за 2011 рік становила періодика – 53 %, книги – 47 %. Коефіцієнт оновлення фонду сільських бібліотек становив всього 0,005% тис. при нормативному показникові – 5%. Отже, оптимізація фондів сільських книгозбірень залишається першочерговою проблемою.

Мал. 8 Поповнення фондів сільських бібліотек Запорізької області (2009-2011 рр.)

Основним джерелом фінансування сільських книгозбірень є кошти загального фонду, їх левову частку становлять витрати на заробітну плату (в середньому 95% від загального бюджету сільських бібліотек). Мізерна частина коштів виділялася на комплектування (всього 2 %, що у середньому складає близько 200 грн. на одну бібліотеку) і зовсім незначна частина – на поточний та капітальний ремонт (3% від загального бюджету бібліотеки) (мал. 9).

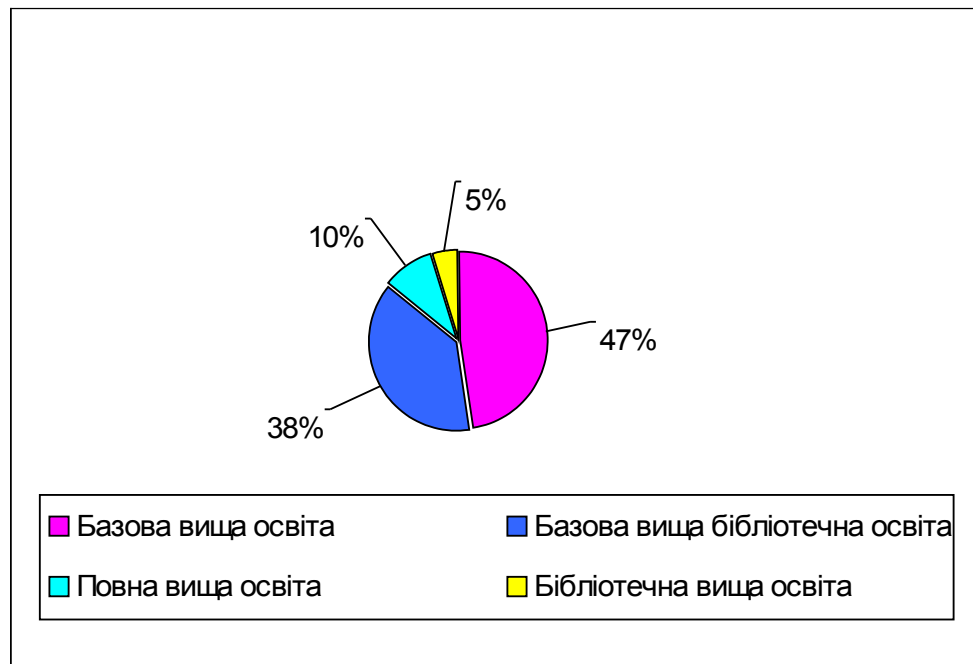
Мал. 9 Фінансування сільських бібліотек Запорізької області у 2011 році

Стаття «Придбання основних засобів» передбачає придбання цінностей, термін експлуатації яких більше одного року, а ціна за одиницю становить більше 1 тис. грн. (без ПДВ), тобто технічних засобів, комп'ютерної техніки, меблів. У 2011 році сільськими бібліотеками на придбання основних засобів отримано 21 тис. грн., і це лише бібліотеки Запорізького та Пологівського районів. У багатьох сільських бібліотеках відсутній телефонний зв'язок, опалення. Цілком очевидно, що стан сільських бібліотек потребує набагато більших капіталовкладень.

Кадри вирішують все! Сьогодні це гасло стосовно бібліотечних працівників є вірним на 100 відсотків, адже виживати бібліотеці у вкрай несприятливих умовах допомагає саме бібліотекар. Причому на селі йому доводиться не тільки виконувати свої професійні обов'язки, а ще й певною мірою функції соціального працівника. У 2011 році діяльність бібліотек у сільській місцевості Запорізької області забезпечували 463 працівника, з них бібліотечних – 402. Станом на 01.01.2012 р. загальна кількість працівників порівняно з 2009 роком зменшилася на 22 одиниці, здебільшого в сільській книгозбірні працює один бібліотекар.

Сільські бібліотекарі - переважно фахівці з базовою вищою освітою, їх кількість у 2011 році становила 275 осіб (47 %), і ще 57 (10 %) мають вищу освіту (педагоги, інженери, агрономи, юристи). Вищу спеціальну освіту отримали 27 осіб (5%), базову вищу бібліотечну – 220 бібліотекарів (38%) (мал.10).

Мал. 10 Персонал сільських бібліотек Запорізької області станом на 01. 01. 2012 р.

Соціокультурна та освітня діяльність у сільських книгозбірнях здебільшого має краєзнавчі напрямки. Традиційними тут є зустрічі з місцевими митцями, краєзнавцями, земляками, які досягли успіху в житті, проведення краєзнавчих читань, Днів вулиць та села. Проводиться багато народознавчих заходів: уроків народознавства, мистецько-обрядових, свята мови, народні майстри ведуть бібліотечні гуртки і клуби. Дизайн бібліотечних приміщень, виставки містять елементи декоративно-прикладної творчості.

Отже, з одного боку, сільські бібліотекарі намагаються розширити сферу своєї діяльності, стати центром громади, виконувати соціальні функції. З іншого – вони стикаються з проблемами обмеженого фінансування, недосконалістю нормативної бази. Попри всі негаразди працівники книгозбірень активно запроваджують нові бібліотечні послуги, шукають додаткові джерела фінансування, розширюють партнерські стосунки.

Одним із перспективних шляхів розвитку сільських бібліотек має стати інформатизація, надання користувачам вільного доступу до інтернету. Побажаємо їм успіху на шляху модернізації!

ШИРОКІВСЬКА СІЛЬСЬКА БІБЛІОТЕКА ЗАПОРІЗЬКОГО РАЙОНУ: АЛГОРИТМ НАПИСАННЯ ПРОЕКТУ

*Мажара Л.Є., головний бібліотекар науково-методичного
відділу Запорізької ОУНБ ім. О. М. Горького*

Проектна діяльність міських та районних бібліотек уже ні в кого не викликає здивування, вона стає невід'ємною складовою функціонування сучасної книгозбірні. А цього року ми отримали приклад активної позиції саме сільської бібліотеки. Це – участь книгозбірні села Широке Запорізького району в міжнародному проекті «Поповнення фондів сільських бібліотек та активізація їх культурно-просвітницької роботи з дітьми та молоддю» Антикризової гуманітарної програми Міжнародного фонду «Відродження».

Як і багато сільських книгозбірень України, Широківська сільська бібліотека переживала не найкращі часи. Фонд застарілий, фактично припинене придбання нових книг, єдине джерело поповнення – дарунки користувачів і друзів установи та ще передплата одного журналу і газети для дітей.

Восени 2011 р. Міжнародний благодійний фонд «Відродження» оголосив конкурс проектів «Поповнення фондів сільських бібліотек та активізація їх культурно-просвітницької роботи з дітьми та молоддю», і Тетяна Михайлівна вирішила взяти у ньому участь. Форму заявки можна було знайти на сайті фонду. Та головне – навести переконливі докази того, що саме її бібліотеці найбільше потрібні нові надходження.

У проекті було вказано на те, що для сільського бібліотекаря діти та молодь є основними цільовими групами, оскільки існує проблема зниження рівня читацької культури, інтересу до користування друкованою книгою як джерелом інформації.

З метою вивчення потреб юних користувачів їм було запропоновано написати твір «Книга моєї мрії». Результати виявилися доволі цікавими. Майже всі твори починалися словами: «Я люблю свою бібліотеку». Серед омріяних видань називалися книги про тварин, комікси, твори Джоан Роулінг, Астрід Лінгрен, Дж. Р. Р. Толкієна, П. Треверс, Террі Пратчетта та ін. Один хлопчик зізнався: «Якби була книга про футбол, я читав би її безперервно». Узагальнений аналіз щирих дитячих робіт ліг в основу обґрунтування потреби і додав емоцій у сухий стиль заявки. Крім того, було взято до уваги пропозиції, які надавалися батьками, вихователями та вчителями під час звітів перед населенням.

Тетяна Михайлівна описала свою роботу, основну увагу зосередивши на показниках соціальної та економічної ефективності, навела приклади успішних багатосторонніх

партнерств, рушійною силою яких виступала саме бібліотека як заклад, що акумулює інтереси всієї громади. Серед партнерів бібліотеки – Широківська сільська рада, Будинок культури, загальноосвітня школа I-III ступенів, дитячий садочок «Золотий ключик», громадські організації – жіноча рада, рада ветеранів, відділення зв'язку, фельдшерсько-акушерський пункт. Як бачимо, Тетяна Михайлівна змогла активізувати та об'єднати практично всю громаду села.

У якості вдалих заходів було наведено приклади діяльності клубу любителів живопису «Чарівна палітра» та реалізації проекту «Літній відпочинок дітей». Хочу наголосити, що успіху соціокультурної діяльності цього закладу сприяла копітка підготовча робота. Для того, щоб знайти цікаві матеріали, Тетяна Михайлівна не раз приїздила до ЗОУНБ імені О. М. Горького, обласної бібліотеки «Юний читач», центральної міської бібліотеки для дітей імені Андросова.

Під час роботи над проектом в нагоді стала попередня активна позиція сільського бібліотекаря. Усі жителі села добре пам'ятали проведені нею «Свято вулиці новоселів», пізнавальне шоу «Чайна церемонія», слайд-шоу та вікторини, багато інших цікавих заходів. Тому, коли знадобилися листи підтримки, їх, не вагаючись, надали Широківська сільська рада, Будинок культури, загальноосвітня школа I-III ступенів, а також Запорізька бібліотечна асоціація.

У заявці було вказано, що отримання допомоги від Міжнародного фонду «Відродження» може стати основою для подолання інформаційної нерівності сільських дітей і молоді, у формуванні їх стійкого інтересу до читання, розвитку читацьких потреб і навичок, сприятиме підвищенню авторитету бібліотеки, розширенню сфери впливу, буде прикладом ефективного втілення принципів доступності громадян до інформації.

І ось нарешті документи відправлено. Не потрібно розповідати, з яким хвилюванням усі чекали результату. Це ще один етап, який має пройти бібліотекар, що починає займатися проектною діяльністю, і його потрібно стійко пережити. На щастя, експертна рада назвала Широківську сільську бібліотеку в числі переможців.

Результатом участі у конкурсі стало отримання 105 нових книг на суму 4691 грн. До фонду сільської бібліотеки надійшли популярні казки - хіти народів світу, Великі енциклопедії для школярів (природні, технічні, історичні, тощо), маленькі енциклопедії («Рослини», «Комахи і павуки», «Птахи», «Небо», «Море»). Широкий вибір української класичної літератури: кращі твори Марії Матіос, Ліни Костенко, гуморески Павла Глазового. Книга кандидата історичних наук, народного депутата України І.Ф. Шарова «Сто особистостей України» містить роздуми сучасних відомих українських політиків, державних діячів, вчених, майстрів культури й мистецтва, письменників, підприємців і спортсменів – тих, хто виборював незалежність України, хто конкретними справами утверджував її протягом 1991- 2011 років.

Знайомство читачів з чарівним світом нових книг Тетяна Михайлівна та її дочка Ірина, яка зайняла посаду бібліотекаря, перетворили на свято для громади. Голова сільської ради

М. Я. Голосний допоміг придбати нові стелажі, було оформлено яскраві виставки, запрошено громадськість та колег з обласних бібліотек. Свято «Книга – міст у світ знань» відбулося 21 листопада 2012 року. Розпочав його депутат Широківської сільської ради, фахівець із соціальної роботи Запорізького районного центру для сім'ї, дітей і молоді, місцевий письменник, учасник багатьох бібліотечних заходів О. С. Черновол. Він розповів про те, яке вагоме значення має книга в житті кожної людини.

На свято завітала Л. Ф. Ізюмова – заступник директора обласної універсальної наукової бібліотеки ім. М. Горького, яка підтримувала та допомагала бібліотекарям під час роботи над проектом. Теплі слова вітань прозвучали від колег з обласної бібліотеки для дітей «Юний читач» І. І. Корольскої та Г. В. Костіної.

Юні артисти – учні 1-4 класів були головними учасниками свята. Вони уособлювали казкових героїв, які розповідали глядачам про те, як книга веде в країну знань, розповідає про цікаві пригоди, навчає. Учні 3-го класу підготували інсценівку «Брудна книга», в якій у театралізованій формі розповіли про бережливе ставлення до книги. А ще глядачі активно розважалися – грали в ігри та відгадували авторів «телеграм», які були надіслані казковими героями. Дитячий танцювальний колектив «Жаринка» (керівник К. В. Сіладі) виконав таночки «Осінній букет » і «Намалюю зорі». Завершилось свято піснею «Гімн книзі» у виконанні всіх учасників.

Головний результат участі у проекті – це щасливі очі дітей та непідробний інтерес, з яким учні роздивлялися нові книги. Заради цього варто було працювати.

КРОК НАЗУСТРІЧ

*Петрова Г.О., завідувача бібліотекою-філією ім.
В. Гнаровської Вільнянської районної ЦБС*

Праця сільського бібліотекаря складна, цікава, багатогранна, творча і цим мене приваблює. У сільській бібліотеці села Гнаровського я працюю 11 років. Спочатку не мала фахової освіти, але за допомогою методичних порад працівників ЦРБ та самоосвіти опанувала тонкощі професії бібліотекаря: розставила фонд, вчилася виконувати запити читачів, проводити масові заходи, комплектувати фонд тощо. Згодом зрозуміла, що для професійного виконання функцій бібліотекаря необхідна фахова освіта. Закінчивши навчання у Мелітопольському вищому училищі культури, здобула освіту бібліотекаря-бібліографа, яка тепер допомагає мені в опануванні широкого кола джерел бібліографічної інформації, оволодінні методами бібліографічного пошуку, бібліотечного обслуговування читачів.

Бібліотека на селі завжди була і буде культурно-просвітницьким і виховним центром, але в наш час книгозбірні переживають важкі часи. Бібліотека ім. В. Гнаровської – не виключення.

Одним махом всі проблеми не вирішуються. Головне – поставити ціль і впевнено, нехай маленькими кроками, але йти до її здійснення.

Моя мета – перетворити установу на затишний інформаційно-просвітницький центр рідного села. Хочу поділитися деякими здобутками: за допомогою односельчан, місцевої і районної влади, місцевих фермерів було відремонтовано приміщення бібліотеки, встановлено металопластикові вікна замість старих дерев'яних, металеві ґрати на вікна, придбано масляний обігрівач. Спільними зусиллями було розширено приміщення бібліотеки за рахунок сусідньої кімнати, що пустувала і потребувала капітального ремонту. Ремонтні роботи були виконані власними силами, а от будівельними матеріалами допомагали місцеві та районні організації. Тепер наша бібліотека має світлу, простору і затишну читальну залу, у якій облаштовано 4 робочих місця, а під час проведення масових заходів розміщується до 25 осіб.

Наступним кроком модернізації книгозбірні стала спроба участі у конкурсі проектів програми «Бібліоміст». Уже ні в кого немає сумнівів у тому, що Інтернет є важливою і невід'ємною частиною сучасного світу. Реалії нашого часу показують, що не кожна сільська родина може дозволити собі придбання комп'ютеру та під'єднання до мережі Інтернет, а наявність їх у публічній бібліотеці може слугувати вирішенню цієї проблеми та розширенню спектру послуг для населення.

У зв'язку з цим ми розпочали роботу над проектом «Бібліотека – інформаційно-ресурсний центр громади села Гнарівське». У якості пріоритетних напрямків ми вибрали такі: «Прозора влада», «Село Гнарівське: історія і сьогодення», «Бібліотека – на допомогу вирішенню соціальних проблем жителів села». Викристалізувалася ідея випуску спеціального інформаційного бюлетеня, знайшлися партнери, які готові були надавати допомогу та технічний супровід.

Але, уважно прочитавши умови, я зрозуміла, що наша книгозбірня поки що не може взяти участь у цьому конкурсі, бо не має комп'ютерної техніки. Однією з головних умов конкурсу було саме активне використання ІТ-технологій на момент написання проекту. Я зрозуміла, що, перш за все, маю вирішити питання комп'ютеризації бібліотеки. У нашому селі проживає фермер А. В. Пилипенко, до якого я звернулася за допомогою. До мого прохання він поставився з розумінням і нещодавно виконав свою обіцянку – подарував такий необхідний, такий довгоочікуваний ноутбук!

У планах на майбутнє – підключення до мережі Інтернет, який я планую втілити у життя за допомогою сільської ради. До речі, попередня домовленість про це вже є. Це буде великим кроком вперед, бо жителі нашого села матимуть змогу користуватися всіма послугами Інтернету, а я зможу взяти участь у конкурсі програми Бібліоміст і втілити задуманий проект.

Кажуть, що маленька краплинка камінь точить. От і моя щоденна кропітка праця приносить свої плоди на благо моїх односельців, для яких я працюю.

ВЗАЄМОВИГІДНА СПІВПРАЦЯ – ШЛЯХ РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕКИ

*Сечена Н. М., завідувача відділом обслуговування
Мелітопольської центральної районної бібліотеки*

Семенівська сільська бібліотека Мелітопольської районної ЦБС – серед переможців конкурсу «Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернету» програми «Бібліоміст».

Однією з умов участі в конкурсі було забезпечення комфортних умов для користувачів. На той час через багаторічну відсутність опалення та ремонту приміщення бібліотеки прийшло у вкрай незадовільний стан. Допоміг вирішити проблему сільський голова А. В. Єрмоленко.

Андрій Віталійович був обраний головою Семенівської сільської ради у 2010 році і відразу проявив себе як людина ділова та комунікабельна. Передусім сільський голова відновив систему водопостачання і забезпечив сотні домівок чистою питною водою. За його підтримки було відремонтовано та налагоджено роботу перукарні, фельдшерсько-акушерського пункту.

Семенівський голова з розумінням поставився і до проблем книгозбірні: забезпечив передплату періодичних видань, поповнення фонду новими книгами, капітальний ремонт приміщення бібліотеки, встановлення автономної системи опалення, євровікон. Варіанти внутрішнього інтер'єру, оздоблювальні матеріали обговорювалися з бібліотекарями, вони навіть їздили у сусідню область, щоб побачити, як працює запропонована система автономного опалення.

Звісно, в оновлене приміщення вже не можна було ставити старі зношені меблі, тому із місцевого бюджету було виділено додаткові кошти, на які й придбали нові столи та стільці для Інтернет-центру і читальної зали. Семенівський голова пообіцяв навесні 2013 року придбати ще й нові виставкові стенди та стелажі.

28 вересня 2012 року відбулося відкриття оновленої бібліотеки. Воно стало святом не тільки для жителів села, які навіть вірші складали з цієї нагоди, а й для всієї бібліотечної спільноти. Працівники дуже раділи за своїх колег і саме Семенівську сільську бібліотеку зробили базою для відзначення Всеукраїнського дня бібліотек. На свято завітали депутат Запорізької обласної ради Є. Балицький, депутати сільської ради, жителі села та друзі книгозбірні. Завідуюча бібліотекою Світлана Григорівна Безручко була нагороджена премією облдержадміністрації «За досягнення у розвитку Запорізького краю» у номінації «За досягнення у розвитку бібліотечної справи».

Зараз бібліотечна династія – мама С. Г. Безручко та дочка І. Ю. Пльохова – готується до ще одного свята – урочистого відкриття Інтернет-центру. Встановлено обладнання (три комп'ютери, багатофункціональний пристрій для сканування, ксерокопіювання та друку, веб-

камери, навушники), підключено Інтернет, бібліотекарі готові працювати у новому форматі зі своєю громадою і місцевою владою.

ІНТЕРНЕТ РУЙНУЄ КОРДОНИ, АБО ЯК МИ ВИГРАЛИ ГРАНТ

Щербинка Л. В., методист Чернігівської районної бібліотеки

Головне завдання бібліотеки – це задоволення різноманітних запитів користувачів, перетворення бібліотеки на інформаційний центр з найактуальніших питань сьогодення. Книгозбірні покликані працювати для людей. Як показує практика, основними мотивами звернення користувачів до бібліотеки є: самоосвіта, любов до читання та книги, бажання знайомитися з новими періодичними виданнями, правові проблеми. Але для цього потрібно, щоб книжковий фонд бібліотеки постійно поповнювався новими виданнями. Більше того, саме законодавство вимагає, щоб суми витрат на поповнення бібліотечних фондів у Державному Бюджеті України та місцевих бюджетах були виділені окремим рядком. На жаль, ці законодавчі норми не виконуються. Тому задовольнити інформаційні потреби користувачів в умовах обмеженого фінансування дуже складно.

Вирішити це питання нам допомогла програма «Бібліоміст». Дізнавшись про конкурс «Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернет», ми зрозуміли, що це – наш єдиний шанс, і ми просто повинні ним скористатись. Але було зрозуміло й те, що без підтримки райдержадміністрації, органів місцевої влади та громади нам не впоратися.

Згідно з вимогами, кімната, в якій планується розташувати комп'ютери, повинна бути у доброму стані, відповідати протипожежним нормам, в зимовий час опалюватися, кожне робоче місце має бути забезпечене столом і стільцем, а приміщення – захищене ґратами та металевими дверима. На жаль, жодна бібліотека, яка планувала подати заявку на конкурс, не відповідала цим вимогам. Але нам дуже хотілося, щоб і наші сільські бібліотеки мали сучасний вигляд і могли задовольняти інформаційні потреби користувачів. Тому ми, набравшись сміливості і рішучості, звернулися по допомогу до голів райдержадміністрації, районної ради, сільських рад, керівників сільськогосподарських підприємств. Заручившись їхньою підтримкою, восени 2010 року почали готувати документи на конкурс. Ми доклали максимум зусиль, щоб наші читачі набиралися мудрості і знань не лише зі стареньких книжкових сторінок, а й безкрайнього Інтернет-простору.

До рішучості здобути перемогу у конкурсі додалася ретельна підготовча робота. Нам потрібно було переконати грантодавців у значущості та актуальності задуманого проекту для місцевої громади, а також у спроможності бібліотек-заявників виконати задумане. У заявці ми чітко обґрунтували потребу у комп'ютерах, розписали завдання для окремих цільових груп, надали план реалізації послуг і план популяризації нових послуг задля покращення іміджу

бібліотеки, показали нашу здатність реалізувати проект, надали кошторис підготовки до проекту по кожній бібліотеці, показали як буде проводитись забезпечення продовження проекту в майбутньому.

Крім цього, ми надали листи підтримки від райдержадміністрації та голів сільських рад про те, що вони зобов'язуються у разі перемоги забезпечити бібліотеки усім необхідним, а саме – придбати засоби протипожежної безпеки та засоби охорони, підготувати електромережу для підключення до Інтернету, забезпечити вчасну щомісячну оплату Інтернет-зв'язку. Були також листи підтримки і від Чернігівського «Укртелекому», районного центру культури і дозвілля, любительських об'єднань та організацій, волонтерів. Ми сподівались, що ця інформація може стати дієвим аргументом на користь спроможності наших бібліотек-заявників організувати нові бібліотечні послуги з використанням вільного доступу до Інтернету. І вже у листопаді всі необхідні документи були остаточно підготовлені і відправлені.

Новина про те, що Чернігівська районна бібліотека для дітей, Чернігівська районна бібліотека разом з філіями в селах Новомихайлівка, Довге та Богданівка стали переможцями другого раунду конкурсу серед 730 бібліотек-учасниць із різних регіонів України, надійшла перед професійним святом – Всеукраїнським днем працівників культури і стала своєрідним подарунком на свято і найвизначнішою подією 2011 року у нашій ЦБС. У листі директора програми «Бібліоміст» Матея Новака на адресу колективу районної бібліотеки було сказано: «Ми були приємно вражені, що всі регіони України дуже активно взяли участь у конкурсі. Під час визначення переможців важливими критеріями відбору були підтримка влади та бачення колективу бібліотеки, як ефективно використати обладнання і безкоштовний доступ до Інтернету для забезпечення потреб громади. Ваша заявка переконала експертну раду, що саме Ваші бібліотеки зможуть якнайкраще використати можливості, які надає програма «Бібліоміст».

Таким чином, протягом двох місяців – квітня та травня 2011 року приміщення бібліотек-переможців спільними зусиллями з органами місцевої влади були приведені у належний стан і готові до прийняття нового обладнання. І вже у серпні 2011 року ми отримали 15 комп'ютерів із ліцензованим програмним забезпеченням, 4 принтери і 4 сканери. Незадовго до початку нового навчального року в бібліотеках у святковій обстановці перерізали червоні стрічки. На урочисте відкриття комп'ютерних залів завітало керівництво району, працівники культури, представники громади і школярі, які стали першими «випробувачами» нового ресурсу. Багато слів вдячності було сказано директором Чернігівської ЦБС Жолоб В. І. та бібліотекарем Новомихайлівської сільської бібліотеки Коцур Любов Миколаївною на адресу тих, без кого це відкриття могло не відбутися. Це голова Чернігівської райдержадміністрації Брус А. А., голова районної ради Одаренко С. М., заступник голови райдержадміністрації Манич В. О., начальник відділу культури і туризму Синьпольська Л. В., керівники сільськогосподарського виробничого комплексу (СВК) «Новомихайлівській» Удовенко П. П. та СВК «Світанок»

Курленков В. В., голови сільських рад Кругляк С.В., Шепель О. С. та Хоменко В. В. Саме ці люди допомогли підготувати бібліотеки до прийому нової техніки.

Відтепер робота сільських бібліотек спрямована на те, щоб всі інформаційні запити користувачів були повністю задоволені, відвідувачі навчилися ефективно працювати з інформацією у всесвітній мережі, були інформаційно грамотними. За час роботи Інтернет - залів у 2012 році майже удвічі збільшилося відвідування, особливо молоддю. Доступ до електронних документів, розміщених в мережі Інтернет відкритий для всіх відвідувачів. Стає в нагоді користувачам і професіоналізм та доброзичливість бібліотекарів, які допомагають знайти потрібну інформацію, по електронній пошті відіслати документи користувача, створити власну електронну сторінку. Бібліотекарі також вчать користувачів основам комп'ютерної грамотності та технології спілкування з рідними та друзями за допомогою програми Skype. Сьогодні сільські бібліотеки активно запроваджують нові сервісні послуги: комп'ютерний набір тексту, звукозапис музичних та літературних творів, переклад документів іноземними мовами, сканування та друк електронних документів.

Значну увагу користувачів бібліотек привертає проведення різноманітних заходів з використанням Інтернет-технологій. Прослуховування музичних творів чи показ відеофільму роблять захід більш цікавим, емоційним. Бібліотекарі використовують комп'ютер у своїй бібліотечній роботі під час оформлення книжкових виставок, написання плану роботи чи сценарію масового заходу.

Діти та учнівська молодь використовують мережу Інтернет для підготовки домашніх завдань та написання рефератів, отримують необхідну інформацію про твори сучасних дитячих письменників, яких, на жаль, у бібліотеці немає, про своє хобі.

Завдяки програмі «Бібліоміст» та безкоштовному доступу до Інтернету змінилося на краще життя сільської громади Відтепер жителям сіл Новомихайлівка, Богданівка та Довге не треба витратити час та кошти на поїздку до районного центру, щоб купити якусь річ чи розмістити оголошення в районній газеті. Тепер все це можна зробити в бібліотеці.

У Новомихайлівській сільській бібліотеці сім'я Овчаренків спілкується по Skype з донькою, яка мешкає в м. Петербурзі, а Коцур В. С. через Інтернет знайшов свого армійського товариша, який мешкає в Закарпатській області, а ще спілкується з братом, який мешкає в Москві. Коцур С.С. спілкується з дружиною по Skype, яка знаходиться в Італії. Катречко Г.В., завдяки інтернет-магазину "Бонпрікс", здійснює купівлю одягу. Козачище О. П. зареєструвалась на сайті emarket і дала рекламу про продаж породистих собак «бульмастіф» і уже має позитивний результат.

У Довгінській сільській бібліотеці відвідувач Морозов Г. через Інтернет знайшов роботу. Дорогань О. звернулася з проханням відшукати "Космодиск". Разом з бібліотекарем вона знайшла і замовила пристрій, заощадивши час та витрати на проїзд. Курс майже закінчено.

Іванова М. замовила та отримала через 2 тижні ліки для батька, яких не було у сільській аптеці.

У Богданівській сільській бібліотеці житель села знайшов і спілкується по Skype з сестрою, яка мешкає в Білорусії, вони не бачились майже 10 років. Чабан М. через Інтернет отримав роботу за кордоном. Відвідувачка Ревенко Тетяна за допомогою Інтернету знайшла рецепт швидкого схуднення і схуднула за тиждень на 8 кг (до цього її вага була 135 кг). На результаті 127 кг вона не зупиняється. Користувачка бібліотеки Похилько Олена отримала 2 книги через книжковий Інтернет-магазин Bookshop. І таких історій дуже багато.

Як бачимо, комп'ютерні технології стали невід'ємною частиною життя громади. Всі користувачі, які задовольняють свої потреби за допомогою мережі Інтернет, дуже вдячні програмі «Бібліоміст» та бібліотекам за безкоштовний доступ до всесвітньої мережі.

Отже, вимоги сьогодення спонукають сільські бібліотеки впроваджувати нові проекти і технології, щоб на запитання: «Де одержати доступ до достовірної інформації, до справжніх знань?» – читачі могли впевнено відповісти: «У бібліотеці!».

ЗМІСТ

Літвак О. В. Стан і розвиток сільських бібліотек Запорізької області (2009-2011 рр.)	3
Мажара Л. Є. Широківська сільська бібліотека Запорізького району: алгоритм написання проекту	10
Петрова Г. О. Крок назустріч	12
Сечена Н. М. Взаємовигідна співпраця – шлях розвитку бібліотеки	14
Щербинка Л. В. Інтернет руйнує кордони, або як ми виграли грант	15

Сільська бібліотека: традиції, новації, майстерність
Збірник статей

Укладачі:

Л. Мажара

О. Літвак

Редактор:

Л. Ізюмова

Відповідальна за випуск:

Л. Ізюмова

Редакційно-видавнича група КЗ “ЗОУНБ ім. О.М. Горького” ЗОР
вул. Леніна, 142, м. Запоріжжя, 69095
e-mail: library@zounb.zp.ua
www.zounb.zp.ua